

GUSTAV ADOLF LINDNER ZAKLADATEL ČESKÉ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

Pavel Holásek

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavel HOLÁSEK**
Osobní číslo: **H108083**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Gustav Adolf Lindner – zakladatel české sociální pedagogiky**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na G. A. Lindnera jako zakladatele české sociální pedagogiky,
- na uplatnění myšlenek A. G. Lindnera v současné pedagogice,
- na možnost uplatnění pedagogických myšlenek a postupů do budoucna.

Součástí práce bude sociologický výzkum (event. drobný sociologický výzkum) zaměřený na zjištění využívání Lindnerových pedagogických a psychologických poznatků současnými učiteli základních a středních škol.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Cach, J. Dvořák, K. G.A. Lindner a jeho odkaz dnešku. Praha: SPN, 1970.

Lindner, G.A. Učebnice psychologie zkušební pro školy střední a ústavy učitelské. Praha: Fr. A. Urbánek, 1882.

Lindner, G.A. Paedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním. Roudnice: Nákladem knihkupectví A. Mareše, 1888.

Lindner, G.A. Prof. Dra. G.A. Lindnera Přednášky na filosofické fakultě české university v Praze. Roudnice: Nákladem knihkupectví A. Mareše, 1890.

Lindner, G.A. Gustava Adolfa Lindnera Drobné články paedagogické a psychologické. Přerov: Fr. Bayer, 1885.

Novák, J. Budovatelé české školy národní 3 – G.A. Lindner. Praha: Česká grafická Unie, 1941.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

L.S.

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

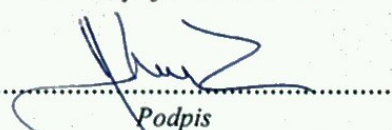
- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Pavel Holásek

Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

V Brně 23. 4. 2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Práce „Gustav Adolf Lindner - zakladatel české sociální pedagogiky“ se zabývá životem a dílem Gustava Adolfa Lindnera (1828- 1887). Zaměřuji se zde nejen na jeho působení v Čechách a v zahraničí, ale také na jeho dílo a především na jeho odkaz, kterým položil základ české sociální pedagogice. V práci jsou dále zhodnoceny jak vlivy působící na Lindnera během jeho studií i praxe, tak osobnosti, které sám Lindner svojí prací ovlivnil. Celá práce je tak shrnutím nejdůležitějších bodů Lindnerova života, jeho díla, odkazu a dopadu na pedagogiku na přelomu 19. a 20. století.

Klíčová slova: Gustav Adolf Lindner - česká sociální pedagogika - vyučování - výchovatelství - česká reformní pedagogika

ABSTRACT

The essay "Gustav Adolf Lindner - the founder of Czech social pedagogy" follows the life and work of Gustav Adolf Lindner (1828-1887). I pursue not only his life in Czech and abroad, but also his work and legacy, which formed the foundation of czech social pedagogy. I also look into Lindners influences during his study and work experience, and persons that he, himself affected by his work. The essay summarizes the most important points of Lindners life, work and impact on pedagogy at the turn of the 19th and 20th century.

Keywords: Gustav Adolf Lindner - czech social pedagogy - teaching - education - czech reformist pedagogy

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych na tomto místě poděkoval doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., vedoucímu práce, za ochotu, laskavost, cenné rady, podněty i připomínky, které mi poskytl při zpracování této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ŽIVOT GUSTAVA ADOLFA LINDNERA	11
1.1 DĚTSTVÍ	11
1.2 VZDĚLÁNÍ	11
1.3 PŮSOBNÍ V ČECHÁCH A V ZAHRANIČÍ.....	13
2 DŮLEŽITÉ OSOBNOSTI V LINDNEROVĚ ŽIVOTĚ	15
2.1 JOHANN FRIEDRICH HERBART	15
2.2 JAN AMOS KOMENSKÝ	16
2.3 CLAUDE-ADRIEN HELVÉTIUS	18
2.4 HERBERT SPENCER.....	18
2.5 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI ČESKÉ PEDAGOGIKY VE DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ	19
3 LINDNEROVO LITERÁRNÍ DÍLO.....	23
3.1 DÍLO „O VYCHOVATELSTVÍ“	23
3.2 DÍLO O „ŠKOLSKÉ PEDAGOGICE“	25
3.3 „PEDAGOGIKA NA ZÁKLADĚ NAUKY O VÝVOJI PŘIROZENÉM, KULTURNÍM A MRAVNÍM“	29
3.4 DÍLO „O PSYCHOLOGII“	30
3.5 NĚMECKÉ PUBLIKACE	32
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	34
4 ROZBOR VLIVŮ A VYHODNOCENÍ LINDNEROVA DÍLA.....	35
4.1 ANALÝZA VLIVŮ NA LINDNEROVO DÍLO.....	35
4.2 VYHODNOCENÍ LINDNEROVA PEDAGOGICKÉHO ODKAZU	37
4.3 SEZNAM VYBRANÝCH PUBLIKACÍ G. A. LINDNERA	39
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	43
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	46

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolil jako téma život a dílo Gustava Adolfa Lindnera. Je velmi zajímavé, že zeptáte-li se ve svém okolí na tohoto českého velikána, který zásadním způsobem ovlivnil zejména českou pedagogiku, většina lidí jeho jméno nezná, ani není seznámena s jeho dílem a literárním přínosem. Je to zvláštní s přihlédnutím k tomu, že je Lindner po Komenském považovaný za nejdůležitější osobnost dějin české pedagogiky.

Svoje téma jsem si vybral mimo jiné proto, abych přiblížil život a dílo Gustava Adolfa Lindnera dnešnímu čtenáři a dostal ho tak do většího povědomí české veřejnosti. Pevně doufám, že tato práce dosáhne svého přínosu, neboť téměř všechny publikace, ať už Lindnerovy nebo ty o něm napsané, byly vydané na konci 19. století nebo začátkem 20. století a jsou tedy psané jazykem pro současného čtenáře sice srozumitelným, nicméně obtížně stravitelným a nezáživným. Věřím tedy, že si moji práci s chutí řada lidí přečte a dozví se tak základní informace o životě a díle Gustava Adolfa Lindnera.

Práce je pomyslně rozdělena na tři části. První část se týká Lindnerových studií, počátků jeho učitelské praxe, životních zlomů a působení u nás i v zahraničí. Ve druhé části se věnuji vlivům, které na Lindnera působily v průběhu jeho života a zároveň popisují jeho základní teze, myšlenky a systematická rozdělení, která v jednotlivých oborech sestavoval. Poslední částí je jakési obecné zhodnocení Lindnerova díla a jeho přínosu a současně soupis nejdůležitějších publikací, pod kterými je jeho jméno podepsáno.

Ve své práci jsem čerpal jak z primární, tak ze sekundární literatury. Osobně jsem se seznámil s řadou Lindnerových knih, z nichž mě asi nejvíce zaujala kniha s názvem *Myšlenky k psychologii společnosti jako základ společenské vědy*, ve které se Lindner podrobně zabývá společností, její organizací a mocí. I v dalších jeho dílech jsem objevil pro mě spoustu zajímavých myšlenek a názorů. Do současné chvíle zůstávám ohromen Lindnerovým záběrem napříč tolika odvětvími filosofie, sociologie, pedagogiky apod. Osobně bych vyzvedl především Lindnerův smysl pro organizaci, systematickosti a schematičnost. Patří mu obdiv i za to, že si v mnoha nesnadných chvílích, kterým ho jeho okolí v různých obdobích jeho života vystavovalo, dokázal zachovat svoje názory a myšlenky, které nebojácně šířil dál a například vyučoval své žáky podle svých vlastních osnov, za což mohl být ve své době přísně potrestán.

Cílem mojí práce je tedy, jak jsem již výše v úvodu uvedl, seznámit čtenáře s životem a dílem Gustava Adolfa Lindnera, podat stručnou analýzu jeho díla a vypsát jeho hlavní publikace, německé i české. Věřím, že jsem se svého úkolu zdatně chopil a přináším tak zdařilou bakalářskou práci o jednom z Čechů, na kterého bychom neměli ani v dnešní době zapomínat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽIVOT GUSTAVA ADOLFA LINDNERA

1.1 Dětství

Gustav Adolf Lindner se narodil 11. března 1828 v Rožďalovicích, vesnici nacházející se mezi Nymburkem a Jičínem. Jeho otcem byl Václav Lindner, který pracoval jako sládek v panském pivovaru, a jeho matkou byla Kateřina Lindnerová. Otec byl původem Němec, a proto měl Gustav Adolf Lindner dvojí občanství. Rodina byla poměrně slušně finančně zajištěná a poskytla tedy Lindnerovi kvalitní vzdělání.

Lindner chodil nejdříve na základní farní školu v Rožďalovicích, kde se vyučovalo v českém jazyce. Později nastoupil na hlavní školu v Jičíně, kde se již v té době učilo také německy.¹ Podobně tomu bylo na gymnáziu v Mladé Boleslavi a na Akademickém gymnáziu v Praze.

1.2 Vzdělání

Po ukončení středoškolského vzdělání pokračoval Lindner na vyšší přípravné škole v Praze, kde studoval nejdříve práva, později pak filosofii, matematiku a fyziku. Při studiích filosofie v Praze se Lindner také poprvé setkává se základy Herbartovy filosofie, která měla později nemalý vliv na Lindnerovo dílo.² Ve filosofii našel Lindner velké zalíbení a sám se v tomto oboru během vysokoškolských studií více vzdělával a prohluboval si tak své znalosti.

Kromě studia filosofie se Lindner věnoval také studiu spisovatelství klasického i české literatury, psychologie a pedagogiky.³ V roce 1846 se Lindner začal vážněji zabývat vztahem psychologie a náboženství a v říjnu téhož roku byl přijat do katolického bohosloveckého semináře v Litoměřicích.⁴ V tomto semináři však nachází ještě větší rozpor, protože nebyl při svém smýšlení schopen odpoutat se od načerpaných filosofických názorů a přejít k naprosté víře.

---

¹ CACH, Josef. Gustav Adolf Lindner: Život a dílo zakladatele pedagogiky. S.11.

² NOVÁK, Josef. Gustav Adolf Lindner. S. 5.

³ Ibid. S. 6

⁴ CACH, Josef. Gustav Adolf Lindner: Život a dílo zakladatele pedagogiky. S. 13.

K důležitému zvratu v Lindnerově životě došlo v revolučním roce 1848, kdy hnutí svobody a konstituce proniklo všemi lidskými společenskými vrstvami a proniklo až za zdi semináře. Vedoucí kněží se pokoušeli utlumit všechny svobodomyšlné snahy studentů, ale myšlenka byla silnější. I Lindner, který měl již dříve četné konflikty, se s ostatními zúčastnil hnutí za to, aby byly určité svobody přiznány i studentům. Ve společně sepsané petici k biskupovi žádali studenti o konstituci.

Další veřejné události však zvrátily veškerou snahu, částečně již povolené úlevy byly odvolány a Lindner byl vyzván, aby dobrovolně požádal o propuštění ze semináře.⁵ Ačkoliv Lindner nakonec ze semináře odešel, formálně zůstal věrný církvi, mimo jiné také proto, že náboženské kruhy měly ještě příliš silný vliv a nebylo v ničím rozumném zájmu být s nimi ve sporu.

Události roku 1848, znamenající historický předěl mezi feudalismem a kapitalismem, měly na Lindnera zásadní politický, občanský i vlastenecký vliv. Po roce 1848 se Lindner věnoval studiu několika oborů nově na Karlo-Ferdinandově univerzitě. Lindner se v této době aktivně podílel také na činnosti Akademického čtenářského spolku, jehož název byl jen krycím názvem pro rozsáhlou činnost kulturní a politicko-výchovnou. Lindner se v počátku angažoval také v deníku *Constituente allgemeine Zeitung von Böhmen*, který byl v počátcích nástupu reakce zakázán, zejména však publikoval v *Ranním listu* články s konstitučním a zároveň proti-radikálním obsahem.⁶

Ze začátku se Lindner opět věnoval studiím práva, později si však zvolil jiné cíle. Chtěl se hlouběji věnovat spisovatelství, filosofii, pedagogice, matematice a přírodním vědám, zejména pak fyzice. Se západem pro vědu splýval další obor, kterému se Lindner toužil věnovat, a to vychovatelství.⁷

Lindner studoval na škole v Praze až do roku 1951, kdy dosáhl učitelské aprobace.

---

⁵ NOVÁK, Josef. Gustav Adolf Lindner. S. 9.

⁶ CACH, Josef. Gustav Adolf Lindner: Život a dílo zakladatele pedagogiky. S. 14.

⁷ LINDNER, Gustav Adolf. Psychologie. S. 25.

1.3 Působení v Čechách a v zahraničí

Poté, co Lindner dosáhl na učitelské vzdělání, učil nejprve na gymnáziu v Jičíně. V Jičíně působil Lindner až do března roku 1855, kdy byl přesazen do jugoslávské Celje (dnešní Slovinsko). Na gymnáziu v Jičíně vyučoval Lindner filosofii, matematiku, fyziku, geologii, český a německý jazyk, později spravoval také fyzicko-chemický kabinet.⁸

Lindnerovo přeložení do Celje bylo zdůvodněno jeho svobodomyšlnými názory, navíc zapůsobila osobní zášť katechy gymnázia, který měl úzký vztah s rodinou Emy Rabové, se kterou Lindner prožil svůj první, ale neúspěšný milostný vztah. Lindner byl také disciplinárně vyšetřován ohledně některých sporných míst ve svých přednáškách z logiky, které diktoval svým žákům.⁹ Ačkoliv byl Lindner nucen se do Celje přesunout nedobrovolně, sám tuto změnu tedy nakonec uvítal jako osvobození z jičínských školských i soukromých poměrů.

Lindnerovi se zpočátku v Celji líbilo, užíval si změnu prostředí a k jeho spokojenosti nemálo přispělo také brzké seznámení se s Magdalenou Zamolo, která byla původem z Itálie a byla dcerou místního podnikatele staveb Jana Zamola.¹⁰ Brzy se Lindner s Magdalenou Zamolo oženil, měli spolu osm dětí a díky své manželce si Lindner osvojil další ze světových jazyků, italštinu. Lindner žil v Celji celkem šestnáct let; napsal a vydal zde mnoho učebnic a dalších publikací.

V roce 1871 zažádal Lindner o místo ředitele na jičínské škole, ale 2. října téhož roku byl ke svému zklamání jmenován ředitelem německého reálného gymnázia v Prachaticích, které bylo v té době špatně vybaveno a mělo jen velmi málo žáků. Lindner z těchto důvodů požádal o další přeložení, která byla však hromadně zamítána, a až v roce 1872 se mu podařilo přesunout do Kutné Hory, kde působil jako druhý ředitel učitelského ústavu.¹¹

---

⁸ LINDNER, Gustav Adolf. Psychologie. Ss. 32-33.

⁹ NOVÁK, Josef. Gustav Adolf Lindner. S. 12.

¹⁰ LINDNER, Gustav Adolf. Psychologie. S. 50.

¹¹ NOVÁK, Josef. Gustav Adolf Lindner. S. 26.

V Kutné Hoře vyučoval Lindner vychovatelství, všeobecné vyučovatelské, logiku, psychologii a dějiny pedagogiky a školství. Lindner se na tomto ústavu velice činil a brzy si získal pověst výborného pedagoga. Dokonce sestavil tzv. *Pedagogické dvanáctero* a *Didaktické dvanáctero*, které byly vyvěšeny na čelním místě ve třídě.

V roce 1873 byl za svoji činnost odměněn vyznamenáním zlatého kříže s korunou a v roce 1879 byl jmenován školním radou.¹² V tomto období se Lindner také velice aktivně věnoval sepsování pedagogicko-didaktických publikací. Podrobněji se budu Lindnerovým dílem a jeho obsahu věnovat v dalších kapitolách.

Lindner nebyl s Kutnou Horou zcela spokojen a neustále se snažil hledat si nové pracovní místo, především na univerzitách. Byl však neustále odmítán, což ho rozhořčilo natolik, že poté dokonce odmítl nabízené místo v Praze v roce 1878. Roli zde hrál také Lindnerův zdravotní stav, který se rychle zhoršoval a kvůli kterému odjel v roce 1882 na léčení do Štýrska.

Po překonání zdravotních obtíží byl Lindner po návratu do Čech v srpnu 1882 ustanoven řádným profesorem filosofie a pedagogiky na filosofické fakultě na české univerzitě v Praze (v tomto roce se pražská Karlo-Ferdinandova univerzita rozdělila na dvě - českou a německou). Na univerzitě přednáší pedagogiku, psychologii, logiku, noetiku, etiku a dějiny pedagogiky. Řídil také pedagogický seminář. Mimo univerzitu přednášel Lindner hojně rovněž v různých studentských a učitelských spolcích.¹³

Lindnerova literární činnost v tomto období již nebyla tak četná jako dříve, přičemž řada jeho článků a publikací z tohoto období byla uveřejněna až po jeho smrti. Gustav Adolf Lindner zemřel 16. října 1887 ve věku 59 let a byl slavnostně pohřben na vyšehradském hřbitově v Praze.

*„V nitru svém at' každý hledá,
čeho svět mu nikdy nedá.“¹⁴*

---

¹² NOVÁK, Josef. Gustav Adolf Lindner. S. 27.

¹³ Ibid. S. 36.

¹⁴ Nápís na Lindnerově hrobu na pražském Vyšehradě.

2 DŮLEŽITÉ OSOBNOSTI V LINDNEROVĚ ŽIVOTĚ

Filosofický, pedagogický a vědecký záběr Lindnerova díla je tak obrovský, že není divu, že se nechal v mnohém ovlivnit předními osobnostmi dalších oborů. Pečlivě studoval jejich činnost a publikace a převzal od nich vědomosti, které pak ve svém díle využíval a tím dále rozšiřoval jejich myšlenku.

2.1 Johann Friedrich Herbart

Johann Friedrich Herbart byl tvůrcem nové vědecké pedagogiky a zakladatelem nového filosofického systému. Herbart se narodil 4. května 1776 v Oldenburgu a zemřel 14. srpna 1841 v Göttingenu. Již jako dítě se zabýval logikou, filosofií a metafyzikou a ve čtrnácti letech napsal svoje první dílo s názvem *Pojednání o lidské svobodě*.¹⁵

Herbartovo dílo je velice rozsáhlé a bohaté, svůj dopad mělo však až po jeho smrti. Jeho názory a metody se později rozšířily pod pojmem herbartismus či Herbartova filosofie, která si později našla velkou řadu stoupců, ale i odpůrců. Rozporuplné názory na Herbartovu filosofii ostatně přetrvávají až do dnešní doby.

Při svých filosofických zkoumáních vycházel Herbart z vlastních zkušeností. Herbart se nedotýká pedagogiky (která měla stěžejní vliv právě na Lindnera) jen okrajově, ba naopak. Veškerá váha jeho teoretické a morální nauky chce působit na pedagogiku, kterou Herbart konstruuje ve vědecký systém. Podle této pedagogiky je lidská duše nepopsaným listem, na který zaznamenávají svůj obsah zkušenost a výchova, a rozvíjí se vlivem vnějších vlivů a konkrétního vychovatele.¹⁶

Výchovnou činnost rozděluje Herbart na vedení, vyučování a kázeň. Cíl výchovy se pak zaměřuje na výchovu silného mravního charakteru určujícího sebe sama a vzdělání tzv. mravního vkusu, který je podle Herbarta základem mravnosti u člověka.

Herbartova pedagogika obecně je dosti intelektuální, tak, že se výchova buduje jen na rozumovém vzdělání, kdežto jiné vlivy a podmínky se naprosto podceňují. Tento nesprávný psychologický základ pak zavinil schematičnost jeho pedagogiky, stejně

---

¹⁵ CACH, Josef; DVOŘÁK, Karel. G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku. S. 86

¹⁶ Ibid. S. 93.

jako zastaralý a úzký etický základ zavinil její individualistickou omezenost a sociální nedostatky. Naproti tomu má samozřejmě Herbartova filosofie i své přednosti; herbartismem vyvrcholila německá pedagogika v úplný a zdůvodněný systém, stala se skutečnou vědou, univerzitní disciplínou a tím i součástí filosofie.¹⁷

Vůči Herbartovi vyjadřoval Lindner často přesvědčení, že žádná filosofická soustava neskýtá takovou kořist pedagogických základních pravd, tak hluboký a neochvějný základ pro opravdu vědeckou pedagogiku, právě jako ta Herbartova. Proto také v pedagogice přejímá hlavní názory Herbartovy v jejich základní formulaci, ovšem tak, jak byly vyjádřeny a zpracovány některými význačnými zástupci školy. Stanovení cíle výchovného, rozlišování vyučování jako vzdělání rozumového a vzdělání mysli jako vychování, shrnujícího herbartovskou vládu a vedení, jež Lindner připouští v zásadě, ale výchovu v ně pravidelně nedělí, naopak čtyři jeho formální stupně vyučování a analogické čtyři druhy výchovy mravní jsou u Lindnera největší výpůjčky právě od Herbarta.¹⁸

Lindner vychází z ortodoxního herbartismu především v pedagogice. Zpracoval Herbartovy základní pedagogické názory obratně, jasně a názorně podobně tomu, jako také v psychologii a logice.

2.2 Jan Amos Komenský

Jan Amos Komenský, jedna z nejvýznamnějších osobností českých dějin, se narodil 28. března 1592 na Moravě a zemřel 15. listopadu 1670 v Amsterdamu. Lze říci, že působením Komenského začíná nová epocha vychovatelství a vyučování. Komenský publikoval více než sto děl, která byla ještě za jeho života překládána do mnoha světových jazyků.¹⁹

---

¹⁷ KÁDNER, Otakar. Pedagogika, školství a jejich dějiny. Ss. 101-102.

¹⁸ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. S. 144.

¹⁹ CACH, Josef; DVORÁK, Karel. G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku. S. 82.

Hlavním přínosem Komenského je fakt, že předběhl svou dobu tím, že neohroženě prosazoval moderní názory a ideje ve školské výchově. V jeho *Didaktice* jsou obsaženy takřka všechny pedagogické názory naší doby.²⁰

Zmínku o Komenském najdeme u Lindnera především v jeho dílech *Všeobecné vychovatelství* a *Všeobecné vyučování*, která vyšla v roce 1877, a jejichž předmluvu tvořil překlad Komenského *Velké Didaktiky*. V úvodu této předmluvy líčí Lindner dosti podrobně a zajímavě Komenského životní osudy a pedagogické snahy. Z Komenského spisů se pak podrobněji věnuje *Janua linguarum* a *Pansofii* a hodnotí jejich přednosti a slabiny. Ačkoliv pokládá za hlavní dílo Komenského *Didaktiku*, tak se jí v úvodu nezabývá, patrně ovšem proto, že je předmluva jejím překladem i s komentářem.

V díle J. A. Komenského lze jen velmi obtížně vysledovat konkrétní prvky sociální pedagogiky, jak zdůrazňují např. Hroncová, Kraus či Emmerová (2010). Jedná se zde spíše o komplexnější pojetí sociální pedagogiky jdoucí napříč jeho pedagogickým dílem obecně. Konkrétně můžeme hovořit o díle *Informatorium školy mateřské*, ve kterém se dítě postupně socializuje v rodinném prostředí v klíně mateřském. Mezi další taková díla by patřila také *Velká Didaktika*, v níž Komenský jako první rozděluje děti a mládež do tříd na základě jejich věku.

Z hlediska sociální pedagogiky je taktéž nutné vyzvednout Komenského *Učebnici latinského jazyka*, která skutečně otevírá lidem bránu do světa prostřednictvím cizího jazyka. Lze také uvažovat o pansofické škole jako o pokusu o alternativní školství. Nejvíce se však jeví být pedagogickým dílem kniha *Všeobecná porada o nápravě věcí lidských*, jež se v každé své části (je jich 7) obrací ke společenským problémům.

Je těžké zhodnotit, nakolik Komenský ovlivnil Lindnerovo dílo. Z pramenů cítíme, že Lindner choval ke Komenskému neobyčejný respekt a úctu. Je tedy zřejmé, že pakliže se kdokoliv chtěl nebo chce zabývat pedagogikou, vyučovatelstvím a vychovatelstvím, nelze jednoduše ignorovat dílo takové osobnosti, jakou byl Jan Amos Komenský.

---

²⁰ KÁDNER, Otakar. Pedagogika, školství a jejich dějiny. S. 88.

2.3 Claude-Adrien Helvétius

Další z důležitých osobností, která nemálo ovlivnila Lindnerův život a dílo, byl Claude-Adrien Helvétius. Helvétius se narodil v Paříži v roce 1715 a zemřel ve Voré v roce 1771 a patřil k významným postavám předrevoluční osvícenské Francie a jejích společenských a filosofických salónů.

Helvétius byl známý pro svůj bohémský přístup k životu, útoky na etiku náboženské obce a pro jeho výstřední vzdělávací teorii. Helvétius tvrdil, že všichni lidé mají rovnocennou schopnost a možnost vzdělávat se a učit se. Tento názor ho dovedl k rozporu s Rousseauovou prací týkající se vzdělání (*Emil, čili o výchově*) a k názoru, že možnosti vzdělání jako řešení problémů lidstva jsou neomezené.²¹

Lindnerův svazek o Helvétiovi vzbudil mezi učitelstvem, pedagogy i širší veřejností pozornost nejen novým pojetím tohoto filosofa a sociálního myslitele také v oblasti výchovy a vzdělání, ale také proto, že se jednalo o filosofický základ Helvétiova díla, který byl nepřijatelný zájmům vládní politiky, intencím probíhajících školsko-politických bojů a jmenovitě silicímu klerikalismu církevní hierarchie ve školství. I když Lindner jako český pedagog ve druhé polovině 70. let 19. století ještě nepochopil a v daných podmínkách školské politiky nemohl plně vyjádřit smysl materialistické filosofické orientace Helvétia a spojoval ji převážně s idealistickou interpretací hybných sil vývoje a stavu společnosti, byl jeho úvod k přehledu Helvétiova pojednání *O člověku* přínosem v překonávání krajně idealistických a náboženských představ o pojetí pedagogiky nejen v českých zemích, ale i v celé německé jazykové oblasti.²²

2.4 Herbert Spencer

Herbert Spencer se narodil v roce 1820 v Derby v Anglii a zemřel v roce 1903 v Brightonu. Spencer byl sociologem a filosofem a patřil mezi první zastánce teorie evoluce. Spencer dosahující ve své době obdivuhodné syntézy všeobecných znalostí zastával názor, že jedinec je nadřazený společnosti a věda je nadřazená náboženství.

---

²¹ Claude-Adrien Helvétius in: Britannica Online Encyclopedia; www.britannica.com

²² CACH, Josef. Gustav Adolf Lindner: Život a dílo zakladatele pedagogiky. S. 33.

Jeho nejdůležitějším dílem se stalo *Systém syntetické filozofie*, dílo sepsané v roce 1896, které obsahovalo články týkající se principů biologie, psychologie, morálky a sociologie.²³

Herbert Spencer patřil mimo jiné k nejrozhodnějším hlasatelům nové pedagogické nauky a svými originálními názory šokoval evropskou společnost své doby. Lindner se netajil svým obdivem k tomuto výjimečnému anglickému filosofovi. Zmínky o Spencerovi najdeme v Lindnerových spisech *G. A. Lindnera drobné články pedagogické a psychologické* z roku 1885. Lindner zde dochází k závěru, že Spencer svým dílem otevřel skvělé perspektivy do budoucnosti pedagogiky, ale že jeho ideje bude moci plně rozvést až budoucí generace 19. století.²⁴

2.5 Významné osobnosti české pedagogiky ve druhé polovině 19. století

Konec šedesátých a počátek sedmdesátých let 19. století přinesl podstatné změny v oblasti vzdělání, výchovy a organizované činnosti učitelstva v Čechách. Po prohrané pruskorakouské válce v roce 1866 začíná v rakouské monarchii nová vlna pokrokových opatření, která částečně oprostila školu od vlivu církve a germanizačních snah a povolila zakládat učitelské organizace i české obecné, měšťanské a střední školy.²⁵

Po přípravné etapě se národní školství začalo úspěšně rozvíjet. Tento rozvoj byl charakterizován novými typickými znaky, které se projevovaly mimo jiné těmito změnami:

- středoškolští profesori a učitelstvo tvořili většinu v tomto procesu a jejich společenské postavení se v podstatě zlepšilo,
- kněží, pod pohrůzkou pronásledování církevní hierarchií, stáli většinou stranou, nebo dokonce reakčně vystupovali proti těmto novým změnám,
- Olomouc se stala centrem celého učitelského dění na Moravě,
- vznikaly nové učitelské organizace,

---

²³ Herbart Spencer in: Britannica Online Encyclopedia; www.britannica.com

²⁴ CACH, Josef; DVOŘÁK, Karel. G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku. S. 106.

²⁵ Významné pedagogické osobnosti- Jan E.Kosina, Jan Lepař, Josef Úlehla- a jejich podíl na utváření českého školství. Přešov, 2003. S. 3.

- rozvoj pedagogické teorie, metodické a didaktické literatury znamenal podstatné zlepšení vyučovacího procesu na školách všech stupňů,
- vznikaly nové české obecné, měšťanské a střední školy.²⁶

Z tohoto období známe řadu významných českých pedagogů, kteří byli buď Lindnerovými vrstevníky, nebo sdíleli Lindnerovy názory nebo také Lindnera v jistém ohledu svými pracemi ovlivnili. Rád bych zde alespoň stručným výčtem uvedl některé důležité osobnosti, jejichž dílo a působnost je relevantní k této práci.

Emanuel Makovička (7. 11. 1851 - 4. 6. 1890) studoval filosofii, ale z nouze studia zanechal a stal se učitelem. Byl autorem řady časopiseckých statí uveřejňovaných na konci 70. a 80. let. Ve svých myšlenkách vycházel nejprve z herbartismu, od kterého se však postupem času odkláněl a stal se zastáncem tzv. antimetafyzického empirismu, agnosticismu a relativismu. Emanuela Makovičku tak lze považovat za propagátora pozitivismu, zvláště v českých učitelských kruzích. Mezi jeho nejvýznamnější díla patřila *Počátkové kritického realismu* (1873) nebo *Kázeň války a míru ve škole i v rodině* (1887).²⁷

Josef Klika (28. 1. 1857 - 24. 3. 1906) byl český pedagog, komeniolog a překladatel z němčiny. Založil v Praze Muzeum Komenského a při něm Slavín učitelský. Věnoval se zdokonalování metody učení fyziky a zároveň se pokoušel o zavedení zdravotní učebního předmětu do škol. V roce 1886 bylo publikováno jeho nejdůležitější dílo *Malá zdravotní učebnice*.²⁸ Josef Klika publikoval několik spisů o J. A. Komenském a po Lindnerově smrti upravil k tisku jeho *Paedagogiku*.

Josef Úlehla (16. 3. 1852 - 22. 12. 1933) byl představitelem linie pozitivismu, prosazující myšlenky Spencera a Deweye, a zároveň významným moravským učitelem. Snad nejvíce z českých pedagogů pociťoval potřebu změnit dosavadní vztah mezi učitelem a žákem, který byl dosud založen na autoritě vyučujícího. Chtěl, aby tento vztah vycházel

---

²⁶ Významné pedagogické osobnosti- Jan E.Kosina, Jan Lepař, Josef Úlehla- a jejich podíl na utváření českého školství. Přerov, 2003. S. 3.

²⁷ Emanuel Makovička in: Masarykova Universita, Filosofická fakulta.

²⁸ Josef Klika in: Ottova encyklopedie obecných vědomostí.

ze vzájemné důvěry, lásky a oboustranného pochopení. V základní otázce o smyslu a významu výchovy pro jedince byl Úlehla zastáncem absolutního determinismu, tzn. že popíral možnost záměrné výchovy jako smysluplné a organizované činnosti. Znamé jsou především jeho krajní myšlenky o obsahu výchovy (o něm rozhoduje sám život), o „samorozvíjení“ lidského talentu, bez ohledu na školu a její působení. Své myšlenky publikoval např. v *Listech pedagogických*.²⁹

Jan Mrazík (15. 6. 1848 - 2. 7. 1923) byl významný reformní učitel a publicista a patřil k předním přívržencům romantismu. Dlouhodobě profesně směřoval k sociálním a individuálním aspektům pedagogiky, stejně tak ho mnohá léta provázelo téma reformy školství. Na rozdíl od svých současníků viděl vývoj na některých stupních škol jako pokrokový, dlouhodobě však upozorňoval na přetrvávající škodlivé vlivy, které devalvovaly někdejší školu. Negativní rysy školství vedly Mrazíka k požadavku změn ve školství, které se měly týkat všech základních atributů. Své pojetí pracovní školy konkretizoval v jednotlivých předmětech, v nichž hrály hlavní roli tzv. reálie, především zeměpis a dějepis. Nezanedbatelným přínosem Jana Mrazíka pro naše školství byly ovšem jeho překlady dobové i starší pedagogické literatury. Během svého života vydal řadu úryvků z děl Tolstého, přeložil a vydal spisy Ellen Keyové a přeložil mnoho dalších aktuálních statí z angličtiny, francouzštiny, němčiny nebo ruštiny.³⁰

Jan Ladislav Mašek (28. 2. 1828 - 9. 1. 1886) byl český pedagog a vedoucí a organizátor učitelských organizací v Čechách. Byl velkým zastáncem slovanské vzájemnosti a napsal řadu učebnic a publikací pro mládež. Ladislav Mašek vydal *Slovanského pedagoga* v roce 1872 a 1873 a mezi jeho redaktorskou činností můžeme jmenovat např. vydávání *Budečské zahrady*, což byl obrázkový časopis pro mládež v letech

---

²⁹ SVATOŠ, Tomáš. Reformní pedagogické hnutí v poválečném Československu. S. 3.

http://www.kky.tul.cz/personal/ladislav_perk/Psychologie/Materialy/S/Obecn%E1%20pedagogika/Reform_Pg_clanek_katedra.pdf

³⁰ SVATOŠ, Tomáš. Reformní pedagogické hnutí v poválečném Československu. Ss. 4-5.

http://www.kky.tul.cz/personal/ladislav_perk/Psychologie/Materialy/S/Obecn%E1%20pedagogika/Reform_Pg_clanek_katedra.pdf

1869 až 1879. Mašek hodně cestoval, a tak se mimo jiné věnoval také problematice česko-německých jazykových poměrů v českých zemích³¹.

---

³¹ Jan Ladislav Mašek. In: Zlatá Praha, 1885. S. 14.

3 LINDNEROVO LITERÁRNÍ DÍLO

Lindnerovo literární dílo je velice obsáhlé a jde napříč různými odvětvími od filosofie a sociologie přes psychologii a antropologii až k pedagogice, v níž zanechává nejdůležitější odkaz. V následujících podkapitolách budu stručně probírat Lindnerovo dílo týkající se různých oborů, kterým se během svého dlouhého a literárně plodného života věnoval. Soupis Lindnerových nejdůležitějších článků a publikací pak pro přehled přidávám na konec poslední kapitoly.

3.1 Dílo „o vychovatelství“

Lindner ve svém díle o vychovatelství kladl velký důraz na vývoj jedince a tvrdil, že jako každý organický jedinec i člověk je během svého života v nepřetržitém vývoji. Jeho vývoj je ustavičná přeměna od stupně ke stupni, přičemž každý předchozí stupeň je příčinou a zárodkem následujícího. Takovým vývojem ovšem jedinec není segregován od zbytku světa, neboť celý svět je zapojen do jediného velkého vývoje, jemuž je vývoj jedinců podřízen.³²

K vývoji každého jedince patří to, aby byl podporován nějakou společností. Působení celku, podpora, která se tak jedinci dostává od okolí, aby dosáhl cíle, je výchova v širším smyslu, ať už vychází z úmyslu či nikoliv. Výchova v tomto smyslu je tedy doplňkem vývoje. Výchova přírodou je základní a děje se podle zákonů přirozeného vývoje. Především podle zákona setrvačnosti, puďu po zachování sebe sama. Projevuje se v podobě dědičnosti, v přenášení typických znaků některého rodu od předků na potomky. Dále se zde uplatňuje zákon proměnlivosti či variability, který se ve svém dalším průběhu stává zákonem pokroku.³³

Příroda je podle Lindnera souhrn veškerých sil pronikajících celým vesmírem a dávajících v určitém prostoru a čase jiný výsledek. Je přísnou jednotou, ačkoliv se na každém místě a v každém okamžiku jeví jinak. Její souvislost je prostorová a časová a vlivy přírody jsou buď světové, nebo pozemské. O světových se nedá příliš mnoho říci, neboť jsou ještě neprozkoumané, ale k pozemským vlivům patří podle Lindnera například

---

³² NOVÁK, Josef. G. A. Lindner. 1941. S. 44.

³³ Ibid. S. 44.

podnebí nebo potrava, kterou se člověk živí. Příroda dále vychovává své jedince ve dvou směrech, a to dědičností a přizpůsobováním, v souladu s oběma zákony přirozeného vývoje. Dědičností se přenášejí znaky rodové z pokolení na pokolení, přizpůsobením se vyvíjejí jedinečné znaky uvnitř jednoho určitého pokolení.³⁴

Přirozený vývoj pak Lindner rozděluje na dva druhy - na vývoj ontogenetický (bytorodý) a vývoj fylogenetický (kmenorodý). Toto rozdělení můžeme chápat jako rozdělení na vývoj člověka a vývoj lidstva. Příroda vychovává každého jedince jednak vnitřními vlohami, jednak vnějšími podněty, jimiž tyto vlohy přivádí k činnosti. Zděděnými vlohami se jedinec připodobňuje řadě předků, nabývá zejména veškerých znaků, v nichž se tito předkové, jakožto potomci společenského praděda, shodují. Souhrn těchto znaků u člověka je lidský typus.³⁵

Místo přírody přejímá do určité míry u člověka výchovu společnost. Společnost vychovává jedince jeho připodobňováním ke své kultuře. Kulturní od přirozeného se liší tím, že toto vychází z příčin, ono z účelu a konců. Kultura jako svět účelu a svět svobody jde nad svět přírody - svoboda uvolila člověka k tomuto kroku. Kultura je podle Lindnera časový stav společenské vzdělanosti vzhledem ke společenským názorům a mravům, k formám života politického, náboženského a hospodářského a ke způsobům práce a zábavy.³⁶

Dalším činitelem v oblasti výchovy je „výchova v užším smyslu“, která se zprvu projevuje neuvědoměle a instinktivně, teprve později se stává uvědomělejší a účelnou. Je to úmyslné působení dospělých lidí na nedospělé, aby se jim v rámci jistého společenského kruhu dostalo onoho utváření, jak vyžaduje povšechné lidské ustanovení. Výchova v užším smyslu nedokáže nic, je-li odtržena od přírody a společnosti; výchova je všemohoucí, pokud se dovede zmocnit obou, stávající se tedy pak výchovou v širším smyslu.³⁷

---

³⁴ NOVÁK, Josef. G. A. Lindner. 1941. S. 45.

³⁵ Ibid. S. 46.

³⁶ Ibid. S. 48.

³⁷ Ibid. S. 49.

Dobu výchovy rozděluje Lindner na tři sedmiletá období: dobu dětství (do výměny zubů), dobu pacholenství (do 14 let, do puberty) a dobu jinošství či panenství (do 21 let, čili do pohlavní dospělosti).³⁸

Účel výchovy Lindner pojímá a vymezuje z dvojího stanoviska, a to vzhledem k formě a vzhledem k obsahu či věci. Úkolem vychovatelovým není, aby chovance dovedl k samému životnímu cíli, ale aby mu poskytl vše, co mu bude jednou potřeba k samotnému dosažení tohoto cíle. Účel výchovy nesplývá zcela s účelem života, výchova je vlastně jen přípravou k životu. Konkrétní účel výchovy je tedy sjednávání podmínek co nejvhodnějších k samostatnému vývoji příštího mravního charakteru. Ve výsledku rozděluje Lindner metody výchovy na čtyři druhy: výchova k samostatnosti (pomocí metody pedagogické vlády), výchova ku vzdělávání (pomocí metody vyučování), výchova k šlechtnému smýšlení (prostředkem návodu, např. křesťanská výchova) a výchova k správnému jednání (výchovou k charakteru).³⁹

Dále se ve svém díle Lindner zabývá postavou samotného vychovatele, jakožto vzoru a nástroje pro výchovu. Vychovatel z povolání si musí osvojit vědu vychovatelskou a stejně tak i jistou zručnost pro výkon takovéto činnosti; přirozené vychovatelství vychovateli z povolání nestačí. Pro povolání vychovatele uvádí Lindner další pomocné vědy pedagogické, a to člověkovědu (tělovýchovu a psychologii), etiku, logiku (kde morálka podává vychovateli účel a psychologie prostředky), dále připojuje ještě sociologii a nauku o vývoji.⁴⁰

3.2 Dílo o „školské pedagogice“

Je velice zajímavé, že Lindner hned od začátku svojí literární vědecké činnosti narážel na otázky pedagogiky, které využíval i při studiu jiných oborů. Systematicky začal přemýšlet o pedagogických otázkách až v Kutné Hoře, kdy zájem o pedagogiku postupně

---

³⁸ NOVÁK, Josef. G. A. Lindner. 1941. S. 49.

³⁹ Ibid. S. 53.

⁴⁰ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. S. 143.

převládal nad všemi zájmy ostatními a kdy Lindner zahájil vydávání řady publikací týkajících se právě oboru pedagogiky.⁴¹

Lindner tak patřil po Komenském mezi jedny z prvních našich pedagogů-teoretiků, jenž zpracoval téma pedagogiky. Lindnerova pedagogika zdůrazňuje a uplatňuje hledisko vývojové a sociální. Formálně se Lindnerovy učebnice liší spíše didaktickým rázem středoškolských učebnic, ve kterých je ovšem místy obsah zhuštěný takovým způsobem, že připomíná spíše styl učebnic vysokoškolských.⁴²

Systematicky začal Lindner přemýšlet o pedagogických otázkách až za svého působení v Kutné Hoře, kde také vydával řadu svých učebnic a později i ty, patřící k těm nejdůležitějším, *Všeobecné vychovatelství* a *Všeobecné vyučování*. Lindner v těchto dílech hned v začátku zdůrazňuje, že vedle ohromného množství látky, jež je třeba zpracovat, zde působí komplikace také nutnost znalosti základů psychologie, kterou se pro větší srozumitelnost tedy snažil v těchto dílech stručně nastínit. V obou těchto učebnicích shrnul Lindner svoje dosavadní zkušenosti pedagogické a uložil v nich výsledky svých dřívějších studií, a to naprosto věcně a stručně. Pro vývoj našeho pedagogického myšlení znamenala tato díla svou klasickou stručností a hutností obsahu opravdovou školu, jíž prošly celé generace. Navíc znamenají tato díla vrchol herbartovské periody Lindnerovy činnosti, prostřednictvím které je nejvíc proslaven v zahraničí. Tomuto tématu se budu ještě hlouběji věnovat v následujících kapitolách.⁴³

Pedagogiku definuje Lindner nejprve jako vědu jednající o výchově či vychovávání, a dále rozlišuje pedagogiku filosofickou (čili vědeckou), pedagogiku teoretickou (čili naučnou a systematickou), pedagogiku praktickou (čili výkonnou a empirickou) a pedagogiku historickou.⁴⁴

Filosofická pedagogika podává základní pedagogické pojmy, zejména pojem výchovy a její hlavní poměry (potřebu, možnost, působiště a meze výchovy, cesty výchovy atp.). Pedagogika teoretická pak sestavuje abstraktní, obecné pedagogické poučení

---

⁴¹ UHER, Jan. Myšlenkové dílo Lindnerovo. 1923. S. 50.

⁴² KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 131.

⁴³ UHER, Jan. Myšlenkové dílo Lindnerovo. 1925. S. 51.

⁴⁴ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 132.

vyplývající jednak z filosofické pedagogiky, jednak ze samotné vychovatelské praxe. Vědeckou či filosofickou pedagogikou Lindner rozumí soustavný celek řádně zpracovaných pojmů, který se opírá o pevné teoretické základy, protože filosofická pedagogika vychází z určitých etických, psychologických a sociologických principů. Pedagogika praktická se naopak zabývá konkrétními útvary skutečné výchovy, zakládá se na zkušenosti a postupuje především induktivně. Z pedagogiky praktické vychází pedagogika historická, která pozoruje výchovné formy dob minulých, přičemž ji pro úplnou srozumitelnost často doplňují statistické údaje. Statistiku sám Lindner považuje za „nejvzácnější formu pedagogické zkušenosti“. Pedagogika historická je považovaná za jednu z nejvýznamnějších, protože výchovou se uskutečňuje kontinuita lidského vzdělání.⁴⁵

Metoda pedagogiky je jednak induktivní v pedagogice empirické a praktické, jednak deduktivní v pedagogice filosofické. Nehledě na značnou propojenost jednotlivých podoborů pedagogiky, rozlišuje tedy Lindner pedagogiku teoretickou a systematickou, za jejíž dovršení považuje pedagogiku filosofickou, dále pedagogiku praktickou (čili výkonnou, empirickou) a historickou. Nehledě na toto přesné a podrobné dělení, uznává Lindner prostě pedagogiku a dělí ji v nauku o vedení (tj. utváření vůle a charakteru) nebo pedagogiku v užším smyslu a nauku o vyučování či didaktiku, vychovatelství, nauku o bezprostředním vychování, kázni, vedení (tj. vyučovatelsví), nauku o cíleném vychování a vyučování. Pedagogiku v užším smyslu dělí dále na nauku o podmětu výchovy (tj. pedagogickou dietetiku a psychologii, nauku o účelu výchovy), pedagogickou teologii, nauku o způsobu výchovy (tj. pedagogickou metodologii) a nauku o formách a tvarech výchovy (tj. pedagogické tvarosloví). Každý z těchto pododdílů má vždy část obecnou a zvláštní.⁴⁶

Výchovu v pedagogice chápe Lindner jako zpodobňování, pochod či osvojení rozdělené do dvou osob, chovance a vychovatele. Pedagogická antropologie se zabývá vývojem chovance po tělesné stránce (psychagogika, psychogenese atp.) i po stránce duševní. Psychologická teologie stanovuje účel výchovy formálně i věcně; formálním

---

⁴⁵ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 132.

⁴⁶ Ibid. S. 134.

účelem je chovancova samostatnost, věcným účelem je připravit ho na osamostatnění a zařazení do občanské společnosti. Pedagogická metodologie jedná o prostředcích a metodách výchovy.⁴⁷

Lindner se ve svém díle zabývá samozřejmě také samotnou školou a školním vyučováním a školou obecnou a vlastností národního učitele. Lindner, který kladl učitele vysoko na žebříčku povolání, doplňuje mimo jiné předpisy zákona ideálními rysy vzorného učitele.⁴⁸ Lindner zdůrazňuje, že v otázce vyučování je třeba při výběru učiva postupovat stejně jako celkově k lidskému vzdělání a zároveň brát ohled na učňovo budoucí povolání. Význam učiva shrnuje Lindner do dvou okruhů, a to do probouzení zájmu v učňovi a tím jeho vzdělávání a do sjednávání rovnováhy zájmů, tj. zušlechťování mysli. Prává rovnováha zájmů záleží na tom, aby měly zájmy etické a estetické navrch nad zájmy pouhé smyslnosti a prospěšnosti.⁴⁹

Dějiny pedagogiky považuje Lindner za docelující část kulturních dějin, s nimiž velmi úzce souvisí, stejně tak jako dějiny filosofie, náboženství, literatury a sociologie. Na poměr vnitřních dějin pedagogiky k vnějším aplikuje zákon o nestejně míře vývoje, platící v kulturní historii a historii vůbec, že vnitřní vývoj jako pohyb myšlenek je náhlý a prudký, vnější postup jako pohyb hmoty vázaný k zákonu setrvačnosti je zdlouhavý a těžkopádný; že skutek přichází, a často dosti pozdě, za myšlenkou. Dějiny pedagogiky pak Lindner dělí podle jednotlivých historických epoch na předkřesťanské a křesťanské; ve středověku vyzvedává dobu Karla Velikého, v novověku vedle reformace dobu Komenského a později Pestalozziho jako zakladatelů národní školy obecné.⁵⁰

Lindnerovo působení a publikace týkající se tématu pedagogiky je velice obsáhlé a vydalo by na práci mnohem obsáhlejší, než je tato. Snažil jsem se proto systematicky shrnout jeho názory na poli pedagogiky do stručného přehledu, který, doufám, každému čtenáři poskytne základní informaci o jeho názorech a tezích z tohoto odvětví.

---

⁴⁷ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. Ss. 135-138.

⁴⁸ KRUMPHOLC, Josef. Lindnerův ideál národního učitele. 1912.

⁴⁹ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 139.

⁵⁰ Ibid. S. 141.

3.3 „Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním“

Dílo *Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*, stěžejní dílo pro rozvoj sociální pedagogiky v českých zemích z roku 1888, je pravděpodobně jedno z nejdůležitějších Lindnerových děl a je považováno za kolébku české sociální pedagogiky. Lindner již v úvodu zdůrazňuje provázanost pedagogiky s psychologií, etikou, biologií, sociologií, historií atd. a uvádí, že pravděpodobně neexistuje vědního oboru, se kterým by pedagogika nebyla provázaná.

Celá kniha je velmi dobře strukturována a Lindner zde systematicky pojednává o jednotlivých součástech a smyslech pedagogiky. V úvodu se věnuje vysvětlení a vymezení základních pojmů a v další části se již plně věnuje základním pojmům vychovatelství; vývojem jednotlivce, zákony vývoje, stanovisku člověka v přírodě, dosahem a mezemi výchovy, prameny a rozdělení pedagogiky atp. V další části pak rozebírá pedagogickou diaetetiku a psychologii (tzn. pedagogickou antropologii), do které řadí mimo jiné pedagogickou diaetetiku, pedagogickou psychologii, vývoj na základě psychického mechanismu, vývoj mluvy a mysli atd. Ve druhé stěžejní části svého díla se Lindner věnuje účelům, prostředkům, metodám a útvarům výchovy.⁵¹

V tomto svém, pro pedagogickou sociální teorii stěžejním, díle Lindner uplatňuje sociálnost ve výchově, kdy jsou cíle a výchovné působení na jedince záležitostí společenských celků. Společenské poslání výchovy má podle Lindnera vztah ke kulturnímu pokroku společnosti, k obecné vzdělanosti a k národním kulturním tradicím a náboženství. Člověk má být vychováván jako člen občanské společnosti a v chovanci se mají rozvíjet předpoklady, aby mohl dosáhnout svého životního poslání a pracovního uplatnění na základě specializovaného vzdělání. Tímto Lindner vymezil dostatečný prostor pro soustavnou koncepci sociální pedagogiky. Lindner však chápal celou pedagogiku jako vědu sociální. „*Pedagogika nemůže vycházet z představy jedince, protože ten je pouze součástí společenského celku. Proto je nutno, aby se pedagogika uchýlila k sociologii...*“⁵²

---

⁵¹ LINDNER, Gustav Adolf. *Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*. 1888.

⁵² BUČEK, Lubomír. *Sociální pedagogika a probační práce*. 2006. S. 7.

Myšlenky Gustava Adolfa Lindnera byly nejen dobře zformulované, ale jeho celkové rozdělení pedagogiky bylo velice dobře rozpracované a strukturované. Lindner dělí systematickou pedagogiku na pedagogiku filosofickou, která se dále dělí na pedagogiku individuální (pedagogická antropologie, pedagogická teologie a pedagogická metodologie) a sociální, a na pedagogiku praktickou, která je všeobecná nebo zvláštní. Podrobné dělení systematické pedagogiky uvádím v tabulce v obrazové příloze.

Gustav Adolf Lindner vytvořil svým dílem půdu pro vznik reformně pedagogického hnutí. Předními představiteli tohoto hnutí byli na přelomu 19. a 20. století osobnosti, o kterých jsem již v této práci hovořil. Byli to jmenovitě *Josef Úlehla* prosazující především myšlenky Spencerovi, který se snažil změnit dosavadní vztah mezi žákem a učitelem, kdy učitel vystupoval jako jasná autorita. Byl také zastáncem absolutního determinismu, tzn. že popíral možnost záměrné výchovy jako smysluplné a organizované činnosti. Další neméně důležitou osobností reformního hnutí na počátku 20. století byl *Jan Mrazík*, který byl významným reformním učitelem a publicistou. Patřil k zastáncům romantismu a dlouhodobě profesně směřoval k sociálním a individuálním aspektům pedagogiky. Později, ve dvacátých letech 20. století, patřili potom mezi hlavní osobnosti reformní pedagogiky především *Václav Příhoda* a *Otokar Chlup*. Příhoda reprezentoval pražské křídlo, které prosazovalo spíše pragmatický postoj k pedagogice, na rozdíl od křídla brněnského, vedeného Chlupem, které ctilo spíše domácí tradice. Je tedy vidět, že Lindner ovlivnil nejen svoje vrstevníky, ale celé další generace učitelů a pedagogů a položil tak pevné základy české sociální pedagogiky, na které mohly generace ve 20. století navázat.

3.4 Dílo „o psychologii“

Vedle vychovatelství a pedagogiky, kterým se Lindner ze všech oborů věnoval zřejmě nejpodrobněji, se zabýval rovněž psychologií, ke které vydal také řadu publikací. Je třeba ještě jednou zdůraznit, že obory, kterými se Lindner zabýval, se všechny vzájemně prolínají, není tedy překvapením, že v řadě úvah dochází ke stejným nebo podobným závěrům.

Lindner v úvodu jedné ze svých knih uvádí, že v celku každé společnosti se jednotlivé osoby chovají téměř tak, jako představy v duši jednotlivce, jsou-li

společenská spojení dost úzká na to, aby úplně zprostředkovala vzájemný vliv. Odkazuje se tak na Herbarta, který tímto otevírá výhled od individuální psychologie k psychologii sociální. Lindner k tomu dodává, že vývoj člověka není výtvorem jednotlivce, ale spíše prací celého pokolení. Člověk jako individuum má vlastní myšlenky, vlastní výtvoř, ale tisíciletá zkušenost mu ukazuje, že je bytostí více podobnou zvířeti, dokud se ho neujme organizovaná společnost, aby ho vychovala na své civilizaci a vědomí.⁵³

Tradiční zpracování psychologie jako psychologie individuální je tedy podle Lindnera nedostačující. Nad jednotlivcem stojí společnost, od níž se nemůže odtrhnout, aniž se zřekl úvahy právě o nejvíce vynikajících zvláštnotech lidské povahy. Psychologie tudíž zcela neplní svůj hlavní úkol, omezuje-li svoje pozorování na stavy individua, bez ohledu na další fakta, která vyplývají ze vzájemného působení více jednotlivců, kteří jsou spolu ve všestranném styku. Množství takových individuí, která jsou spolu v takovýchto vztazích, můžeme všeobecně nazývat společností, pokud leží v pojmu společnosti, že množství, jež ji tvoří, si není lhostejné, ale vzájemně souvisí určitým sjednocujícím pojítkem. Jakmile jsou tedy vzájemné vztahy těchto jednotlivců dostatečně vřelé a styk mezi nimi dostatečně rychlý a všestranný, hodí se onen předpoklad, který Herbart vytkl za základ sociální psychologie, a to že „*četní jednotlivci se budou ve společnosti k sobě chovat tak, jako se mají k sobě představy v téže představující bytosti*“.⁵⁴ Vzájemné působení představ vysvětluje individuální psychologii, ze vzájemného soužití jednotlivců ve společnosti se můžou odvozovat a vysvětlovat jevy a zákony společenského života, což je pak úkolem sociální psychologie.

Lindner se ve svých dílech zabýval vedle individuální psychologie a psychologie sociální také psychologií politickou. Lindner zůstává u tvrzení, že vývoj společnosti se všemi jejími vnitřními i vnějšími osudy je původně dílo přírody. Každý stav společnosti je stav rovnováhy a její vývojový pochod je jen řada změn tohoto stavu rovnováhy. Pokud se tento vývojový pochod snaží od hrubých tvarů sdružení přejít k jeho dokonalejším údobím, pak představuje pokrok. Organické tvary sdružení jsou tu dříve než jejich vědomí

---

⁵³ LINDNER, Gustav Adolf. Myšlenky k psychologii společnosti jako základ společenské vědy. 1929. S. 5.

⁵⁴ Ibid. S. 7.

ve společnosti. Teprve na vyšších stupních civilizace se vyvíjí vědomí osvojujících idejí, na kterých závisí hodnocení a pořadí veřejných zájmů; později se probudí ve společnosti veřejné svědomí. Jestliže se toto svědomí neprobudilo, tzn. pokud se ve společnosti neujalo přesvědčení, že jednotlivec může dosáhnout svého sebeurčení jen ve společenském celku a po které cestě může ve spolku s ostatními členy společnosti směřovat za tímto sebeurčením, pak nemůže politická ctnost dospět onoho nejvyššího stupně osvědčování skutky, která nachází výraz právě v podrobení touhy přesvědčení a je známá v okruhu soukromé mravnosti pod jménem vnitřní svobody, svědomitosti nebo sebeurčení. Tato politická ctnost se vyvíjí daleko později než soukromá, protože se vzhled v myšlence, která určuje úzký okruh osobních zájmů jednotlivce, vyvíjí daleko dříve než pochopení oněch základů, na kterých spočívá organizace společnosti.⁵⁵

3.5 Německé publikace

Jak jsem již v této práci uváděl, obsah Lindnerova díla je nesmírný, proto zde uvedu pouze výčet vybraných Lindnerových děl v německém jazyce a rok jejich publikace. Za doby jeho života nebylo neobvyklé psát v německém jazyce a Lindner tento jazyk velmi dobře ovládal.

Über Zeit und Raum vom psychologischen Standpunkte. 1856.

Lehrbuch der empirischen Psychologie nach genetischer Methode. Cilli, 1858.

Über die Bedingungen und Grenzen des Schönen. 1858.

Erziehung und Unterricht mit Rücksicht auf Gymnasien. 1859.

Eine Cardinalfrage der Schulpädagogik. 1875.

Über latente Vorstellungen. 1875.

Allgemeine Erziehungslehre. 1877.

Allgemeine Unterrichtslehre. 1877.

Johann Amos Comenius, Grosse Unterrichtslehre mit einer Einleitung. 1877.

---

⁵⁵ LINDNER, Gustav Adolf. Myšlenky k psychologii společnosti jako základ společenské vědy. 1929. S. 217.

Encyklopädisches Handbuch der Erziehungskunde mit besonderer Berücksichtigung des Volksschulwesens. 1883.

Grundriss der Pädagogik als Wissenschaft. 1889.⁵⁶

---

⁵⁶ LINDNER, Gustav Adolf. Myšlenky k psychologii společnosti jako základ společenské vědy. 1929. S. XCIII -C.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ROZBOR VLIVŮ A VYHODNOCENÍ LINDNEROVA DÍLA

4.1 Analýza vlivů na Lindnerovo dílo

Největší vliv na Lindnerovo dílo měly čtyři osobnosti, o kterých jsem již hovořil ve druhé kapitole. Zde se jimi budu zabývat ještě podrobněji a vzhledem k tomu, že byl již čtenář seznámen s Lindnerovým hlavním dílem a pracemi, můžeme zde analyzovat vlivy na jeho dílo v širším kontextu.

Již za dob svého studia se Lindner seznámil s německými idealistickými filozofy, naturfilozofy i jejich přívrženci u nás. Když tehdy odcházel do vyhnanství v Celji, odnášel si z Čech přesvědčení, že vědecká filosofie a psychologie se dá vybudovat jedině na myšlenkách Herbartových. V Celji se tak intenzivně věnoval studiu díla svého oblíbeného filozofa. Je to velice patrné z jeho prvních knih, *Učebnice zkušebné duševědy*, *Učebnice formální logiky*, *Úvodu do studia filosofie*, a příspěvků v *Bonitzově časopise* pro rakouská gymnázia v letech 1859-1863. V této době také Lindner publikoval dílo *Obrazy z oboru duševědy*. Není zřejmé, zda již v té době byl seznámen s Darwinovou teorií, ale pokud ano, neznal ji podrobně, kromě toho byl Herbartův vliv v této době ještě příliš silný na to, aby se Lindner nechal ovlivnit jinými názory.⁵⁷

Je pravděpodobné, že Lindner již v této době sledoval rozvoj přírodních věd v Německu, alespoň Haecklova díla z roku 1866 a 1868 nemohla uniknout jeho pozornosti. A je jisté, že se právě v této době Lindner seznámil i s Darwinem a jinými přírodovědci a anglickými filozofy. Při návratu do Čech, v době, kdy byl herbartismus u nás teprve v rozkvětu, byl Lindner už výborným znalcem Herbartova díla. Znalcem tak dobrým, že v sobě dokonce nesl prvky proti-herbartovské. Tohoto faktu si však ještě nebyl v té době nikdo vědom. Přesto se to zřetelně projevilo ve způsobu, jakým Lindner zdůrazňuje potřebu pěstování přírodních věd proti spekulaci. Na Lindnera v tomto odvětví měl vliv i Francis Bacon, jehož vliv je v tomto období silně patrný. Darwinův vliv se začal u Lindnera intenzivněji projevovat v prvních letech po návratu do Čech. Ve svém *Paedagogiu* z roku 1880 uveřejnil Lindner *Hovory psychologické*, ve kterých se nové vlivy se starými prolétají a vedou k ukrytým rozporům v jeho díle. Poznatků nabytých

---

⁵⁷ UHER, Jan. Myšlenkové dílo Lindnerovo. 1923. S. 35.

u Darwina využíval Lindner hlavně k tomu, aby jimi nově osvětlil některé stránky Herbartova učení.⁵⁸

Co se týče pedagogického díla, rozdělení pedagogiky a vědeckou soustavu přejímá Lindner ze známé Stoyovy *Encyklopedie pedagogiky*, kterou považuje za vzor a téměř jediný příklad metodologické encyklopedie pedagogiky.⁵⁹ Uchyluje se od něho v některých věcech, ale ne vždy stejným způsobem. Spojuje pedagogiku filosofickou a praktickou v systematickou, což konečně Karl Volkmar Stoy připouští. Filosofickou dělí v individuální a sociální a sociální pak na obecnou a zvláštní. Lindner spojuje pedagogickou psychologii s dietetikou, kterou zahrnuje Stoy do metodologie v pedagogickou antropologii.

Snad v něčem přejímá Lindner, již jako člen Lipského spolku pro vědeckou pedagogiku a přispěvatel do jeho ročenky, názory Zillerovy; mravnost doplňuje zbožností, ovšem nepřiznává církvi právo na školu. Od počátku je proti církevnímu zásahu, rozlišuje pouze odborné vyučování od výchovného. Klade velký důraz na koncentraci, ačkoliv u něho je její pojetí volnější, protože přijímá sice koncentrační kruhy, ale nikoliv Zillerovu koncentrační a kulturní teorii.⁶⁰

Mezi herbartovci působícími na Lindnera se uvádí zejména Hermann Kern svojí publikací *Grundriß der Pädagogik*, ale vliv je spíše v maličkostech, nikoli v celkovém rozdělení, např. Kern dělí obecnou pedagogiku ortodoxně na nauku o vyučování, vládě a vedení, a v tomto dělení s ním Lindner nesouhlasí. Co se týká dalších herbartovců, oponuje Lindner s Dörpfeldem proti didaktickému materialismu a s Kehrem nesouhlasí v tématu trvání vyučování. Na tomto místě je ovšem vhodné zmínit, že Lindner příležitostně čerpal myšlenky i od autorů, se kterými nesouhlasil.⁶¹

Mezi pedagogy působící na Lindnera se často opomíjí proti-herbartovský Friedrich Dittes, který měl s Lindnerem společný především odpor proti hierarchii a konfesijnímu školství a proti byrokracii. Oba byli zastánci demokratického smýšlení a usilovali o vyšší

---

⁵⁸ UHER, Jan. Myšlenkové dílo Lindnerovo. 1923. S. 36.

⁵⁹ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 144.

⁶⁰ Ibid. S. 145.

⁶¹ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 145.

vzdělání učitelstva. Další podobností může být fakt, že Dittes psal rovněž přehledné, méně vědecké učebnice psychologie, logiky, vychovatelství a vyučování, dějin výchovy a vyučování, metodiky obecné školy atd.⁶²

Na Lindnera působila řada velkých badatelů různých oborů, stejně tak, jako mnoho jeho současníků. To vše se mísilo společně s atmosférou doby a politickými podmínkami v Čechách a Evropě. Vzniká z toho tak jedinečné dílo výjimečného autora, který pak svými názory a publikacemi ovlivňoval a směřoval další generace příslušníků inteligentních vrstev společnosti.

4.2 Vyhodnocení Lindnerova pedagogického odkazu

Obecně se Lindner chválí v pedagogice, jako metodik a didaktik, nejvíce se cení právě jeho metodická obratnost znázorňovat i abstraktno, jasnost i určitost myšlenek a jejich výrazu, obezřelé a účelné uspořádání látky, praktické provedení usnadňující porozumění, uměřené spojení teoretické části s konkrétním upotřebením a příbuznými předměty atd. Naproti tomu jeho slabinou je údajně výklad pedagogického vedení, stejně tak jako disciplinární praxe. Lindnerovy učebnice byly hodnoceny jako nejlepší svého oboru v Rakousku a staly se vzorem pro další spisovatele.⁶³

V české pedagogice postavil Lindner jak vědu vychovatelskou, tak učebnice školské pedagogiky, a tím i výchovu a vyučování, proti dřívějším pokusům a snahám na vědeckou úroveň a základnu. Je naším největším pedagogikem-teoretikem v 19. století. Jeho *Paedagogium* a ještě výrazněji evoluční pedagogika způsobila nebo alespoň podporovala v českém myšlení a snažení pedagogickém nové hnutí, které představují jména Klika, Janů, Makovička, Úlehla, Mrazík, Černý, Bláha, Chlup a současníci - doc. Knotová, doc. Němec, prof. Kraus, doc. Jedličková, prof. Mühlpachr, ze Slovenska pak např. Bakošová, Višňovský atd. Jeho posmrtné dílo jako pokus o soustavu vědecké a filosofické pedagogiky na základě sociologickém a evolucionistickém je v naší literatuře jediným předchůdcem Kádnerovy filosofie výchovy, na které snad alespoň programově působilo. Na české učitelstvo působil Lindner jednak v malém zlomku přímo osobně,

---

⁶² KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 146.

⁶³ Ibid. S. 149.

jednak na široké kruhy od založení *Paedagogia*; je dokonce uznáván za jeho duševního vůdce. Lindner byl dlouho jediným příkladem toho, aby duchovní vliv z jistého ohniska takovou sugestivní mocí vyzařoval a blahodárně působil na vývoj a utváření nitra vychovatelů a učitelů.⁶⁴

Je třeba také zhodnotit Lindnerovu velkou didaktickou zkušenost, která je nejen patrná z jeho článků, ale především z učebnic. V nich nejen přihlížel k značné vědeckosti, ale i ke srozumitelnému, skoro populárnímu, metodickému vysvětlení. Proto mají jeho knihy vysokou úroveň a proto byly tak hojně rozšířeny doma i v cizině.⁶⁵

Málo známým faktem co se týká Lindnerova díla je mimo jiné jeho úsilí o vytvoření základů té oblasti pedagogických věd, kterou charakterizujeme jako teorii školy, o moderní zdůvodnění snah v oblasti proticírkevní a vzdělání zpřístupňující školské politiky, o počátky srovnávací pedagogiky. Pojednání o jednotlivých školských systémech v pedagogické encyklopedii jsou důkazem spojení s odborníky v cizině a poskytují solidní základ pro další práce tohoto druhu před rokem 1918.⁶⁶

Lindnerovi se dostávalo pocty i po jeho smrti. K desátému výročí Lindnerova úmrtí vydalo nakladatelství Dědictví Komenského v roce 1897 *Studie G. A. Lindnera (O pravdě, O kráse, Schiller estetikem)*. K 25. výročí Lindnerovy smrti vyšel v roce 1912 zvláštní otisk z *Pedagogických rozhledů, G. A. Lindner, Zásady didaktické a pedagogické od Františka Pražáka*. Tato práce vycházela z Lindnerových děl a statí, zejména z učebnic pedagogiky, a osvětlovala přímo prostřednictvím Lindnerových názorů jeho pojetí výchovy a vyučování.⁶⁷

Univerzitní profesor Otakar Kádner zhodnotil význam Lindnera ve III. díle svých *Dějin pedagogiky*. Viděl v Lindnerovi vrchol českého herbartismu a našeho největšího pedagoga po Komenském. Jeho příchod na univerzitu považoval za přelom nejen ve vývojové linii Lindnerovy pedagogiky, ale i za přerod, který u nás i v Německu spadl v jedno s reakcí proti herbartismu. Byl skeptický, pokud jde o bezprostřední vliv

---

⁶⁴ KRÁL, Josef. Studie o G. A. Lindnerovi. 1930. S. 151.

⁶⁵ NOVÁK Josef. G. A. Lindner. 1941. S. 66.

⁶⁶ CACH, Josef. Gustav Adolf Lindner. 1990. S. 120.

⁶⁷ CACH Josef; DVOŘÁK Karel. G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku. 1970. S. 63.

Lindnerovy pedagogické teorie, avšak vysoko oceňoval Lindnerovu bohatou pedagogickou zkušenost.⁶⁸

4.3 Seznam vybraných publikací G. A. Lindnera

Protože je dílo Gustava Adolfa Lindnera velice obsáhlé, vybral jsem na toto místo jen jeho nejdůležitější a nejznámější publikace. Jeho literární záběr byl tak velký, že podle mě ani není možné ho celý pojmut bez vynechání některého z jeho článků či méně známé publikace. Proto ještě jednou předesílám, že následující seznam není výčtem kompletním, nýbrž pouze názorným, pro představu o nejdůležitějším díle, řazeno chronologicky.

O podmínkách a mezích krásna. 1858. (původně v němčině)

O pravdě. 1862. (původně v němčině)

Obrazy z oboru duševědy. 1863.

Problém štěstí. Psychologická zkoumání o lidské blaženosti. 1868. (původně v němčině)

Myšlenky k psychologii společnosti jako základ společenské vědy. 1871. (původně v němčině)

Rozhled v oboru duševědy. 1872.

Píseň o metru. Rýmované poučení o nových mírách a váhách. 1876.

Všeobecné vychovatelství. 1878.

Didaktický materialismus a koncentrace vyučování. 1880.

Nesnáze charakteru. 1880.

Diagram ve vyučování. 1880.

Vychování společnosti. 1880.

O vzdělání učitelů. 1880.

Knihy maličkých. První čítanka. 1881.

Slovo o zřízení a užívání nové první čítanky. 1881.

Ethické základy vychování. 1881.

---

⁶⁸ CACH Josef; DVOŘÁK Karel. G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku. 1970. S. 64.

Názornost a názorné vedení. 1881.

O úpadku filosofie. 1882.

Všeobecné vyučování. 1882.

Všeobecné vychování. II. vydání. 1882.

Veřejná mravnost a škola. 1883.

O vychování vychovatelek. 1883.

O škole jako ústavě vychovávacím. 1883.

Encyklopedická příručka vychování se zvláštním zřetelem k obecnému školství. 1883.
(původně v němčině)

O vývoji ducha na základě mluvy. 1884.

Mnohojazyčnost u vychování. 1884.

Drobné články pedagogické a psychologické. 1885.

O významu pedagogického semináře při univerzitě. 1886.

Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním. 1888.

O zjevech, předcházejících pedagogice novověké. 1889.

Vybrané části z pedagogické psychologie. 1889.

O umění býti šťastným. 1889.

Čtení pedagogická a didaktická. 1890.

O hlavní vadě nynějšího vychování. 1890.

Čtení didaktická a metodická. 1891.

O pedagogickém významu četby. 1891.

Nezbytnost klasicismu. 1891.

Filosofie učitelkou učitelů. 1894.

Úvodní slovo o historii filosofie. 1895.

ZÁVĚR

Na závěr je třeba říci, že jedním z hlavních přínosů Gustava Adolfa Lindnera je především jeho odkaz sociální pedagogice. Sám ve svém díle uvádí, že teprve sociologie opírající se o mravní statistiku, psychologii společnosti, nauku o vývoji a podobné vědy, nás navedla na správnou cestu, hlásající velkou nauku, že *„člověk jednotlivec je natolik jedinou buňkou v organizaci společnosti, že jeho život je natolik životem tohoto společenského celku, alespoň pokud se týče veškerých úkonů duchovních a kulturních, v nichž se nadřazenost bytosti lidské jeví“*.⁶⁹

Je zřejmé, že dílo Gustava Adolfa Lindnera je mnohem obsáhlejší, než je člověk schopen pojmut v takto krátké bakalářské práci. Doufám, že se mi podařilo dostat svého cíle a nastínit v kostce život a dílo Gustava Adolfa Lindnera, společně s jeho hlavními publikacemi. Snažil jsem se také co nejdůkladněji analyzovat jeho myšlenky a teze, kterými se nejvíce proslavil.

V Čechách přísluší Lindnerovi průkopnické zásluhy o sociální psychologii, v níž správně rozpoznal „mnohoslibnou vědu budoucnosti“. Svou pozoruhodnou sociální aplikací teorie latentních, utajených představ klesajících pod práh vědomí a opět se nad něj vynořujících, rozšiřuje a domýšlí Herbartovu a Hartmannovu nauku o nevědomí ve směru budoucí psychoanalýzy. Lindner byl především filosofem výchovy, často označovaným za našeho druhého největšího pedagoga po Komenském. Svou dobu chápal jako „věk pedagogický“ a filosofie pro něj byla „učitelkou učitelů“.⁷⁰

„Myšlenky Gustava Adolfa Lindnera nejsou mrtvy, ještě dnes jsme se plně nevyrovnali s proudy, které ovlivňovaly 19. století. Velmi často, při sledování různých problémů zpět k jejich vznikům, přecházíme přes Lindnera. Uvědomujeme si při tom

---

⁶⁹ LINDNER, Gustav Adolf. Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním. 1888.

⁷⁰ Gustav Adolf Lindner in: www.phil.muni.cz

*hloubku jeho ducha, který dovedl tolik soustředit a jehož tragédií bylo, že mu osud vyměřil krátký čas, v němž nestačil přesvědčivě vybřednout z eklekticismu a vyslovit svůj vlastní, původní názor.*⁷¹

---

⁷¹ NOVÁK, Josef. G. A. Lindner. 1941. S. 66.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BUČEK, Lubomír. *Sociální pedagogika a probační práce. Diplomová práce.* Brno, 2006.

CACH, Josef. *Gustaf Adolf Lindner: život a dílo zakladatele pedagogiky na filosofické fakultě Univerzity Karlovy.* Praha: Univerzita Karlova, 1990. ISBN 80-706-634-56.

CACH, Josef. *Gustav Adolf Lindner.* Praha, 1990.

CACH, Josef; DVOŘÁK, Karel. *G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku.* Praha: SPN, 1970.

CIPRO, Miroslav. *Prameny výchovy: encyklopedický soubor statí o předních pedagogických myslitelích a reformátorech, svazek třetí, IX. a XX.století.* Praha, 1993.

JŮVA, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky.* Brno: Paido, 1997. ISBN: 80-85931-43-5.

KÁDNER, Otakar. *Pedagogika, školství a jejich dějiny.* 1981.

KRÁL, Josef. *Studie o G. A. Lindnerovi.* 1930.

KLIKA, Josef. *Gustav Adolf Lindner: nástin jeho života a působení.* Velké Meziříčí : Šašek, 1884.

KRUMPHOLC, Josef. *Lindnerův ideál národního učitele.* 1912.

LINDNER, Gustav Adolf. *Myšlenky k psychologii společnosti jako základ společenské vědy: O utajených představách.* Praha: Česká akademie věd a umění, 1929.

LINDNER, Gustav Adolf. *Obecné vychovatelství.* Vídeň: 1909.

LINDNER, Gustav Adolf. *Paedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním.* Roudnice : A. Mareš, 1888.

LINDNER, Gustav Adolf. *Přednášky na filosofické fakultě české univerzity v Praze.* Praha : Dědictví Komenského, 1911.

LINDNER, Gustav Adolf. *Slovo o zřízení a užívání nové první čítanky „Kniha maličkých“.* Fr. A. Urbánek, 1881.

LINDNER, Gustav Adolf. *Život J.A.Komenského.* 1878.

METYŠ, Karel. *Soupis prací Gustava Adolfa Lindnera a literatury v němčině.* Státní Pedagogická knihovna Komenského, 1958.

NOVÁK, Josef. *Gustav Adolf Lindner.* 1941.

UHER, Jan. *Gustav Adolf Lindner ve světle svých deníků.* Praha : Dědictví Komenského, 1928.

UHER, Jan. *Myšlenkové dílo Lindnerovo.* Praha, 1924.

Elektronické zdroje:

Britannia online encyklopedia

Dostupné na: www.britannica.com

Gustav Adolf Lindner - příběh slavného pedagoga. *Matiční listy: Literární příloha Zpravodaje Matice české.* Praha, listopad 2010.

Dostupné na: http://www.nm.cz/snm/matice/maticni_listy/ML7_11_10.pdf

MAŠEK, Jan Ladislav. *Zlatá Praha.* 1 1885, roč. 2, čís. 1, s. 14.

Dostupné na: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=ZlataPrahaII/2.1885/1/14.png>

Zdroje Filosofické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně.

Dostupné na: www.phil.muni.cz

MORKES, František. Gustav Adolf Lindner a jeho vztah k mateřskému jazyku. *Práce z dějin vědy: Místo národních jazyků ve výchově, školství a vědě v Habsburské monarchii 1867-1918.* Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy, 2003. ISBN 80-7285-027-X. Ss. 489-497.

Dostupné na: <http://www.vcdv.cas.cz/download/pdv11.pdf>

Ottova encyklopedie obecných vědomostí.

Dostupné na: www.encyklopedie.seznam.cz

SVATOŠ, Tomáš. *Reformní pedagogické hnutí v poválečném Československu.*

Dostupné na:

http://www.kky.tul.cz/personal/ladislav_perk/Psychologie/Materialy/S/Obecn%E1%20pedagogika/Reform_Pg_clanek_katedra.pdf

SOMR, Miroslav. *Názory a rozpory herbartovské pedagogiky.* Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2000.

Dostupné na: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32516/1/CL218.pdf>

ŠALANDA, Bohuslav. *Lindnerovy sociálně psychologické úvahy.* Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, 2000.

Dostupné na: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/32535/1/CL221.pdf>

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Tabulka: Systematická pedagogika (zdroj: *Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*)

I. Pedagogika filosofická				
A) individuální	1) ped. anthropologie	A) ped.diaetetika	a) všeobecná	
			b) zvláštní	a) progresivní
				b) sexuální
		c) patologická		
		B) ped.psychologie	a) všeobecná	
			b) zvláštní	a) progresivní
	b) sexuální			
		c) patologická		
			d) idividuální	
	2) ped.teologie			
	3) ped.metodologie	C) hodegetika v širším smyslu	a) nauka o vládě nebo kázni	
			b) nauka o vedení v užším smyslu	a) paraenetická
b) genetická				a) progresivní
				b) sexuální
		c) patologická		
		d) idividuální		
D) didaktika		a) nauka o materii něhy		
		b) nauka o formě učení	a) nauka o osnovách	a) progresivních
				b) cyklických
			b) nauka o metodě	a) analytické
	b) syntetické			
	c) genetické			
c) nauka o technice učení				
B) sociální				
II. Pedagogika praktická				
A) všeobecná	1) nauka o výchově nedělené	A) ped.domova		
		B) ped.alumnátu	a) volného	
			b) vázaného	
		C) nauka o vyučování domácím		
	2) nauka o výchově dělené	D) nauka o školství	a) nauka o řízení školském	a) o organizaci škol
				b) o dotaci škol
				c) o dozoru ke školám
				d) o ustavení škol
		b) nauka o službě školní	a) o učení školním	
			b) o kázni školní	
c) o správě školní				
B) zvláštní	3) nauka o ústavech	A) nauka o ústavech pro dívky		
		B) nauka o ústavech pro sirotky		
		C) nauka o ústavech zvláštních	a) pro slepce	
			b) pro hluchoněmé	
			c) pro blbé	
			d) pro spustlé	
	4) nauka o školách	A) pro dívky školou nepovinné		
		B) obecných atd.		
		C) středních atd.		

mladý Gustav Adolf Lindner
(zdroj: www.cs.wikipedia.org)

Gustav Adolf Lindner, fotografický portrét z roku 1861
(zdroj: <http://www.kohoutikriz.org/priloha/lindn.php>)

Gustav Adolf Lindner v pokročilejším věku (r. 1898)
(zdroj: www.commons.wikipedia.org)

Johann Friedrich Herbart
(zdroj: herbartfae.blogspot.com)

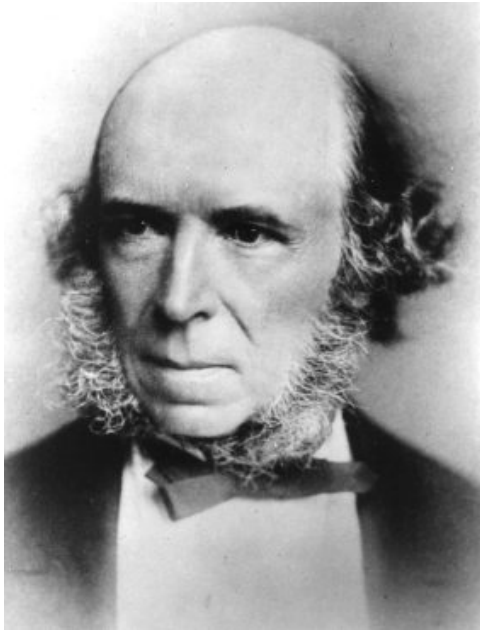

Jan Amos Komenský
(zdroj: cs.wikipedia.org)

Claude-Adrien Helvétius
(zdroj: <http://www.utilitarianism.com/helvetius.html>)

Herbert Spencer
(zdroj: www.concurringopinions.com)

Hrob Lindnera na pražském Vyšehradě
(zdroj: <http://www.kohoutikriz.org/priloha/lindn.php>)